

Korte mededeling

De grauwe bandspanner *Epirrhoe molluginata*, nieuw voor de Nederlandse fauna (Lepidoptera: Geometridae)

Na de witte sparspanner *Thera vetustata* (Denis & Schiffermüller) in 2016 (Prick 2017) is in de Vijlenerbossen weer een nieuwe macronachtvlinder voor de Nederlandse fauna gevangen. In het Malensbos, een deel van de Vijlenerbossen, trof de auteur op 30 juni 2019 's morgens vroeg, na een tropische nacht met ter plekke een minimumtemperatuur van 22 °C, in een kistval met twee blacklight actinische buizen van 8 Watt een spanner aan, die op het eerste gezicht enigszins op een afwijkende vorm van de gewone bandspanner *Epirrhoe alternata* (Müller) leek. Deze zeer algemene soort is echter contrastrijker getekend met een veel donkerder gekleurde middenband en een veel wittere buitenste band. Na raadpleging van literatuur, de website Lepiforum.de en vergelijking met collectiemateriaal uit Zwitserland (figuur 1), kon de vlinder als een vrouwtje van de grauwe bandspanner *Epirrhoe molluginata* (Hübner) worden gedetermineerd (figuur 2). Met een vleugelspanwijdte van slechts 21 mm is het voor deze soort een erg klein exemplaar. De voorvleugels hebben een karakteristiek afwisselend patroon van grijsbruine en witachtige dwarsbanden.

De grauwe bandspanner komt in een groot deel van Europa voor, maar is tot nu toe nog niet vastgesteld op de Britse Eilanden, in de Scandinavische en Baltische landen, Wit-Rusland, Rusland, Oekraïne, Albanië, Portugal en de eilanden

in de Middellandse Zee (Ebert 2001, Karsholt & Van Nieukerken 2013). In België is de grauwe bandspanner een zeer zeldzame soort die tot nu toe alleen in de provincies Luxemburg en Luik is waargenomen (De Prins et al. 2019); de dichtst bij Nederland gelegen vindplaats is de Vallée de la Holzwarche in de Ardennen op een afstand van 45 km van de Vijlenerbossen. In de Duitse deelstaat Noordrijn-Westfalen is de soort vooral in het zuidwesten, het zuiden en oosten vastgesteld. In de Eifel is de vlinder in deze eeuw op minstens twaalf plekken aangetroffen (<http://nrw.schmetterlinge-bw.de>). Hier is Monschau op 30 km afstand de dichtstbijzijnde locatie. Het is daarom niet vreemd dat de grauwe bandspanner nu ook in de Vijlenerbossen is aangetroffen. Mogelijk betreft het een zwerver die, profiterend van de in die periode heersende zuidoosten wind, vanuit de Eifel of Ardennen afkomstig is.

Wat de verticale verspreiding betreft, komt de soort vooral voor in het heuvelland, de middelgebergten en de Alpen. Ze ontbreekt echter veelal in lager gelegen gebieden (Ebert 2001, Steiner et al. 2014). De verspreidingskaartjes van deze soort in België, Noordrijn-Westfalen en Baden-Württemberg laten dat heel duidelijk zien (Ebert 2001, www.waarnemingen.be, <http://nrw.schmetterlinge-bw.de>).

De vlinders vliegen, ook overdag, van mei tot augustus, maar de hoofdvliegtijd duurt van midden juni tot midden juli

(Ebert 2001, www.waarnemingen.be). In sommige gebieden kan een partiële tweede generatie voorkomen die in de derde decade van augustus vliegt (Ebert 2001, Robineau 2007). De habitat wordt gevormd door zowel droge als vochtige biotopen zoals stenige schrale graslanden, braakliggende wijngaarden, boomgaarden en akkers, bosranden en moerassen (Ebert 2001, Steiner et al. 2014).

De waardplanten van de oligofagere rups zijn verschillende walstrosoorten *Galium*, waartoe ook glad walstro *Galium mollugo* behoort, waaraan de vlinder zijn wetenschappelijke naam heeft te danken. Deze waardplant komt in Nederland wijdverbreid voor. In de literatuur worden ook nog andere walstrosoorten genoemd: boswalstro *G. sylvaticum*, geel walstro *G. verum* en liggend walstro *G. saxatile* (Ebert 2001, Robineau 2007). Deze laatste twee soorten en glad walstro komen in Zuid-Limburg (vrij) algemeen voor (Weeda et al. 1985).

Gelet op het feit dat zich op relatief korte afstand populaties van de grauwe bandspanner bevinden, bestaat de mogelijkheid dat er spoedig nieuwe individuen opduiken die op termijn voor een populatie in de voor deze soort geschikte Vijlenerbossen zouden kunnen zorgen.

Literatuur

- De Prins W, Steeman C & Garrevoet T 2019. Catalogue of the Lepidoptera of Belgium. Beschikbaar op: <https://projects.biodiversity.be/lepidoptera/species/6275/> [geraadpleegd 1 juli 2019].
- Ebert G 2001. Die Schmetterlinge Baden-Württembergs 8: Nachtfalter VI (Geometridae). Ulmer.

1. Mannetje van *Epirrhoe molluginata*, Moçevron Savièse (Wallis, Zwitserland), 1-20.vii.1989, leg. M. Prick, col. Natuurhistorisch Museum Maastricht. Foto: Marcel Prick

1. Male of *Epirrhoe molluginata*, Moçevron Savièse (Valais, Switzerland), 1-20.vii.1989, leg. M. Prick, col. Natuurhistorisch Museum Maastricht.

2. Vrouwtje van *Epirrhoe molluginata*, Malensbos (Limburg), 30.vi.2019, leg. M. Prick, col. Natuurhistorisch Museum Maastricht. Foto: Marcel Prick

2. Female of *Epirrhoe molluginata*, Malensbos (province of Limburg), 30.vi.2019, leg. M. Prick, col. Natuurhistorisch Museum Maastricht.

- Karsholt O & Van Nieuwerkerken EJ 2013. Lepidoptera, moths. Fauna Europaea version 2.6. Beschikbaar op: www.fauna-eu.org [geraadpleegd 1 juli 2019].
- Prick M 2017. De witte sparspanner (*Thera vetustata*), nieuw voor de Nederlandse fauna (Lepidoptera: Geometridae). Entomologische Berichten 77: 10-12.
- Robineau R 2007. Guide de papillons nocturnes de France. Delachaux et Niestlé.
- Steiner A, Ratzel U, Top-Jensen M & Fibiger M 2014. Die Nachtfalter Deutschlands. Ein Feldführer. BugBook Publishing.
- Weeda EJ, Westra R, Westra Ch & Westra T 1985. Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties 1. IVN.

Summary

Epirrhoe molluginata: a species new to the Dutch fauna (Lepidoptera, Geometridae)

On June 30 2019, a female of the Geometrid moth *Epirrhoe molluginata* was attracted to light in the Malensbos (Vijlenerbossen) in the most southern part of the province of Limburg, the Netherlands. The moth might be a migrant, because there are populations of this species in the nearby Ardennes, province of Liège (Belgium), and in the Eifel in the federal state of North

Rhine-Westphalia (Germany). This species is present in many countries in Europe. The flight period is from May till August and there is a partial second generation in some regions. It can be found in both dry and damp habitats such as poor or damp grasslands, wasteland and woodland edges. The larva feeds on bedstraw *Galium*.

Marcel Prick
Heerlen
mprick@xs4all.nl

Uitgelezen

Rolf Roos (red.)

Bloeiende duinen

Uitgeverij Natuurmedia, Amsterdam. 238 pp. ISBN 978 90 824 3364. € 39, 50

Zou een boek met de titel 'Bloeiende duinen' wel iets voor entomologen zijn? Op de achterzijde van deze publicatie staat dat ook de relaties van planten met de fauna, zoals vlinders, er een plek in hebben gekregen. Kennelijk spelen vlinders in dit boek wel degelijk een rol. Mijn interesse werd speciaal gewekt door de afbeelding van het heideblauwtje. Tot circa 1980 kwam deze vlinder op veel plaatsen langs de kust voor, maar dat is nu alleen nog op Texel het geval. Rupsen van deze vlinder leven daar in symbiose met mieren en ze eten naast heide ook wel vlinderbloemigen. Dit is maar een voorbeeld, want hoewel het in het boek vaak over duinplanten gaat, is er ook veel entomologische informatie te vinden.

De geschiedenis van het ontstaan van de duinen in Nederland (vanaf Zeeland tot en met Rottum) en de grote invloed daarop van de mens is onderwerp van het eerste deel van dit boek. Ook andere factoren die de duinontwikkeling beïnvloeden komen aan de orde bijvoorbeeld de invloed van konijnen.

Drie paragrafen van dit eerste deel zijn besteed aan springende en zingende duinbewoners (= sprinkhanen en krekels), vliegende duinbloemen (= vlinders) en zoemende duinen (= wilde bijen). Van de 48 soorten sprinkhanen en krekels komt de helft in de duinen voor. De duinvlinderfauna is sterk veranderd. Vanaf de begin jaren 1990 is er een flinke daling te zien en er is ruwweg 20% nog over. De struweelvlinders laten wel een toename van 75% zien. Acht soorten bijen die vrijwel alleen in de duinen of kwelders te vinden zijn, hadden vroeger een wijdere verspreiding.

planten zijn regelmatig leuke weetjes te lezen. Zo worden van het hondsviooltje de zaden niet alleen – net als die van andere viooltjes – door het uitzaaien van de plant zelf verspreid maar ook door mieren. Op de zandplaten in de Grevelingen zijn lijnvormige verspreidingspatronen van deze viooltjes aanwezig. Die lijnen geven de paden weer waarlangs de mieren lopen.

Door haar opzet is 'Bloeiende duinen' dus een nuttige wegwijzer voor entomologen die op excursie gaan in onze kuststrook. Rolf Roos schreef in het voorwoord: 'Geef me vijf bloemen en ik zal raden waar we zijn'. Voor een entomoloog geldt volgens mij: 'lees de tekst van een gebied en je weet wat je daar kunt verwachten!'

Rinny E. Kooi
Instituut Biologie Leiden

Uitvoerig worden de verschillen van het duinlandschap vanaf de deltaduinen (in het zuiden), via de vastelandsduinen (in het midden) naar de waddenduinen (in het noorden van ons land) beschreven. Binnen die drie duinlandschappen krijgen diverse lokale stukken duin wat meer aandacht, zowel ten aanzien van de botanie als de entomologie. Op die manier is duidelijk waar iets bijzonders te vinden is.

Het bosmierlieveheersbeestje is te vinden in de duinen van Schouwen, Monster, Katwijk, Schoorl en Schiermonnikoog. Daar leeft ze in de buurt van nesten van rode bosmieren. Dat biedt hen een bijzonder concurrentievoordeel: het bosmierlieveheersbeestje is het enige lieveheersbeestje dat nauwelijks door mieren wordt aangevallen.

Het boek bevat veel 'hotspot'-wandelingen, dat zijn korte wandelingen met veel details, en voor deze worden honderd afzonderlijke, vaak ook bijzondere planten besproken. In de tekst over die

K.B. Miller & J. Bergsten 2016

Diving Beetles of the World. Systematics and Biology of the Dytiscidae

Johns Hopkins University Press, Baltimore. 320 pp. ISBN 978-1-4214-2054-7 (hardcover versie). € 108,15. Ook beschikbaar als e-book.

Met dit naslagwerk, van het formaat van een 'forse veldgids' (18x26 cm/1 kg), is het mogelijk alle waterroofkevers (Dytiscidae) van de wereld tot op (sub)genusniveau te determineren. Het betreft in totaal 188 genera, waar conform de huidige stand van de kennis ruim 4300 soorten onder vallen.

Er zijn maar weinig insectenfamilies waarvoor een dergelijk naslagwerk op wereldschaal beschikbaar is, maar voor de waterroofkevers is het feitelijk al het derde, in navolging van Sharp (1882) en Pederzani (1995). Ten opzichte van de sleutel van Pederzani is het boek van Miller & Bergsten een enorme uitbreiding,